

denken, dat het oordeel omtrent Gods wezen, waaraan zij hun toestemming gaven, al is het dan ook maar een meening, een opinie of een vermoeden, boven alle andere het meest in hun behoefte aan religieuze beleving voorziet.

En zoo is dan ook hun probabilisme het kind van scepticisme en pragmatisme. Want bij gemis van volkomen zekerheid biedt toch waarschijnlijkheid de meerdere waarde van het Godsbegrip voor de religieuze beleving, en — herinnert u maar, wat ik alreeds vertelde van de WOODBROOKERS — niet om het Godsbegrip, maar enkel om de Godsbeleving is het hun te doen.

Dit probabilisme, deze relatieve zekerheid der waarschijnlijkheid, met haar „zowel — als”, maakt dan ook, dat deze intellectueele religieuzen der jongere generatie, „religiös, aber durchaus nicht kirchlich”, voor het meerendeel zich thuis voelen in die kringen, waar men, als te BACHEM, afkeerig is van dogmatische formuleering.

Maakt, dat zij, vrij-religieus als zij zijn, in de Eenheidsbeweging zoo worden meegesleept, dat zij, als de jongere generatie in de ATHEENSCHEN Scholen der 1ste eeuw vóór Chr., uit contradictoire denkrichtingen en stroomingen uitlezen en uitkiezen, wat zij dienstig achten ter verbreeding van hun meening omtrent God, gelijk die eklekticisten deden met wat zij dienstig achtten ter verbreeding van hun meening omtrent het Absolute. Een uitlezen en uitkiezen van wat heterogeen of ongelijksoortig is als, om maar iets te noemen, Vrijzinnig-rechts en Ethisch-links en ook wel Ethisch en Gereformeerd, en wat dan straks, als het weer saamgelezen is, zoo schrill tegen elkaar afsteekt, dat men niet recht meer weet, wat men ziet.

Zoo heb ik dan, ook door te wijzen op het probabilisme, waarvan èn op wijsgeerig gebied èn op religieus gebied het eklekticisme een onbedrieglijk symptoom is, u aangetoond, dat men de religieusiteit veler intellectueelen der jongere generatie geen onrecht doet met van haar te spreken als religieus eklekticisme.

Ik kom thans tot het laatste deel der taak, die ik mij gesteld heb: de beoordeeling dezer religieusiteit.

Religieusiteit, vroomheid of wilt gij het meer zeggende gods-